

Σχέδιο διάρθρωσης ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας με τη βοήθεια των Τ.Π.Ε. με θέμα: «Ο βίος και το έργο του αποστόλου Παύλου»

Δημήτριος Κ. Χοϊλούς

Θεολόγος Καθηγητής 2^ο Γυμνάσιο Ιεράπετρας
choilous.dimitris@hotmail.com

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται το σχέδιο διάρθρωσης ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας με τη βοήθεια ΤΠΕ και τη χρήση διαδικτύου με θέμα: «Ο βίος και το έργο του αποστόλου Παύλου (Τάξη Γ' Γυμνασίου, Δ.Ε. 6&8) που ολοκληρώνεται σε δύο διδακτικές ώρες.

Ο λόγος που παρουσιάζεται η προσωπικότητα και το έργο του αποστόλου Παύλου είναι γιατί η συγκεκριμένη ενότητα προσφέρεται για καταγραφή συναισθημάτων και βιωμάτων. Οι μαθητές μπορούν μέσα από τα αυτοβιογραφικά στοιχεία του αποστόλου Παύλου να βιώσουν και οι ίδιοι έντονα συναισθήματα. Επιπλέον μπορεί να κατανοηθεί γιατί ο απόστολος Παύλος είναι ο κατεξοχήν απόστολος της Ελλάδας.

Το παρακάτω διδακτικό σενάριο είναι βασισμένο εξ ολοκλήρου στη χρήση του διαδικτύου, των νέων τεχνολογιών και κυρίως στην μέθοδο της ιστοεξερεύνησης (webquest.). Η ιστοεξερεύνηση είναι διδασκαλία που βασίζεται εξ ολοκλήρου στο διαδίκτυο τόσο για την ανεύρεση των πληροφοριών όσο και για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων και έχει συγκεκριμένη δομή.

Στην συγκεκριμένη διδακτική πρόταση οι μαθητές ανατρέχουν στο διαδίκτυο για τις πληροφορίες που απαιτεί το μάθημα και τις παρουσιάζουν στην τάξη κατά την ολομέλεια των ομάδων εργασίας.

ΛΕΞΕΙΣ-ΚΛΕΙΔΙΑ: Άρειος Πάγος, Απόστολος Παύλος, Γυμνάσιο, Αποστολικές Περιοδοείες, Θρησκευτικά

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η διδασκαλία κάθε ενότητας στο σύγχρονο σχολείο εστιάζει παράλληλα με την κατάκτηση της ακαδημαϊκής γνώσης, στην ενεργοποίηση του μαθητή και την πρόκληση του ενδιαφέροντος του. Στοχεύει όχι στην άνευρη μετάδοση γνώσεων όσο στη σύνδεση του παρεχομένου με τη διδασκαλία μηνύματος με την πολυδιάστατη κοινωνική πραγματικότητα της εποχής μας μέσα από την βιωματική εμπλοκή στη μαθησιακή διαδικασία¹ η οποία οφείλει να εξασφαλίζει την κοινωνικοποίηση των μαθητών καθώς και την κοινωνική και συναισθηματική αγωγή². Ο διδάσκαλος καλείται μέσα από την επιλογή και την

¹ ΥΠ.Ε.Π.Θ.–ΠΙ, Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ) Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, Αθήνα 2002, σελ. 3

² Εύη Μακρή –Μπότσαρη, Ο συναισθηματικός παράγοντας στην εκπαιδευτική διαδικασία και η κοινωνικο –συναισθηματική μάθηση, στον τόμο «Θέματα Εισαγωγικής

εφαρμογή κατάλληλων διδακτικών ενεργειών και προσεγγίσεων να ενεργοποιήσει εσωτερικά κίνητρα, να ωθήσει τους μαθητές σε ενέργειες που προσφέρονται για αυτενέργεια και ανακαλυπτική μάθηση, να τους εκθέσει σε διλημματικές καταστάσεις και να τους οδηγήσει τελικά στη δική τους οικοδόμηση της γνώσης μέσω γνωστικών συγκρούσεων³.

Όλους τους παραπάνω όρους του πληροί και τους προϋποθέτει η ομαδοσυνεργατική προσέγγιση της διδασκαλίας ως μαθητοκεντρική μέθοδος. Κατά την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία η τάξη είναι χωρισμένη σε ομάδες ομοιογενείς κατά τον αριθμό των μελών αλλά ανομοιογενείς κατά την σύνθεση των μελών των ομάδων που γίνεται με τη χρήση του κοινωνιογράμματος της τάξης⁴. Οι ομαδοσυνεργατικές δραστηριότητες προσφέρονται για την ενεργοποίηση όλων των μαθητών μιας και στα πλαίσια της ομάδας ο καθένας συνεισφέρει σύμφωνα με τις δικές του δυνατότητες. Έτσι ενισχύεται το αίσθημα της αυτοεκτίμησης, κυριαρχεί το ομαδικό και συνεργατικό πνεύμα και οφελούνται όλοι οικοδομώντας καλύτερα την γνώση τους. Με την ομαδοσυνεργατική διδασκαλία οι μαθητές δε δέχονται αδιαμαρτύρητα θέσεις, στάσεις και αξίες αλλά καταλήγουν οι ίδιοι στα δικά τους συμπεράσματα μέσα από δημιουργικές αντιπαραθέσεις και αιτιολογήσεις. Συνεπώς καλλιεργείται στους μαθητές η ικανότητα για κριτική επεξεργασία πληροφοριών, αξιών και παραδοχών⁵.

Σε όλη την παραπάνω διαδικασία η χρήση των νέων τεχνολογιών βοηθά σε απόλυτο βαθμό ώστε ο μαθητής να καταφέρει να προσεγγίσει το αγαθό της μάθησης μέσα από ένα σύγχρονο ηλεκτρονικό τρόπο που του είναι ιδιαίτερα γνωστός και οικείος. Τα εργαλεία των ΤΠΕ εμπλουτίζουν με σύγχρονους και ελκυστικούς τρόπους την διδακτική πρακτική με τους μαθητές να εμπλέκονται ενεργά σε καταστάσεις αναζήτησης της μάθησης σε ένα περιβάλλον ομαδοσυνεργατικών κυρίως δραστηριοτήτων που ενισχύουν την συνειδητή συμμετοχή και αυτονομία του μαθητή⁶. Το μαθησιακό αποτέλεσμα είναι ουσιαστικό γιατί η διασύνδεση των πληροφοριών οδηγεί σε γνωστικές και μεταγνωστικές δεξιότητες. Επιπλέον οι νέες τεχνολογίες εξασφαλίζουν δυνατότητες για άμεση και γρήγορη πρόσβαση σε πηγές και υλικό, δυνατότητες οπτικοποίησης των πληροφοριών, πολυτροπική διδασκαλία με τη χρήση εικόνων, κειμένων, ήχου, βίντεο και συμμετοχή σε διαδραστικά περιβάλλοντα μάθησης⁷. Στο μάθημα των θρησκευτικών η χρήση των ΤΠΕ προσφέρει άμεση εμπλοκή δραστηριοποίηση και ενεργοποίηση των μαθητών με τρόπο ελκυστικό και βιωματικό. Μέσα από την κριτική επεξεργασία θρησκευτικών παραδόσεων και αξιών οι μαθητές υιοθετούν τελικά αξίες με τη βοήθεια των πληροφοριών που συλλέγουν. Με το διαδίκτυο και τα ΤΠΕ οι

Επιμόρφωσης για νεοδιόριστους Εκπαιδευτικούς», επιμέλεια: Ευανθία Μακρή – Μπότσαρη, Π.Ι., Αθήνα 2007, σελ. 132

³ ΟΕΠΕΚ, Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής –Δημιουργικής Σκέψης για την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, επιστημονική Επιμέλεια Βασίλης Κουλαϊδής, Αθήνα 2007, σελ. 36

⁴ Ηλία Ματσαγγούρα, Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας, εκδόσεις γρηγόρη, Αθήνα 2003, σελ. 37

⁵ ΥΠ.Ε.Π.Θ. –Π.Ι., όπου παραπάνω, σελ. 7

⁶ Κογκούλης Ι.(2003), Διδακτική των Θρησκευτικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, εκδοτικός οίκος Αφοι Κυριακίδη, σελ. 271

⁷ Καράμηνας Ι. (2006), Διδασκαλία και Μάθηση με την Αξιοποίηση του Διαδικτύου: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα σελ. 61

μαθητές μπορούν εύκολα να συλλέξουν υλικό και να καταλήξουν σε συμπεράσματα που θα προκύψουν από την επεξεργασία των θεμάτων.

Στην παρούσα εισήγηση, που αποτελεί πρόταση που αναρτήθηκε αρχικά στην ηλεκτρονική πλατφόρμα «Αίσωπος» και κρίθηκε ως βέλτιστη, παρουσιάζεται το σχέδιο διάρθρωσης ομαδοσυνεργατικής διδασκαλίας με τη μέθοδο ιστοεξερεύνησης (webquest) και τη βοήθεια ΤΠΕ θέμα: Το βίο και το έργο του Αποστόλου Παύλου(Τάξη Γ' Γυμνασίου, Δ.Ε. 6 και 8) που ολοκληρώνεται σε δύο διδακτικές ώρες. Η ιστοεξερεύνηση (webquest) είναι διδασκαλία που βασίζεται εξ ολοκλήρου στο διαδίκτυο τόσο για την ανεύρεση των πληροφοριών όσο και για την παρουσίαση των αποτελεσμάτων και έχει συγκεκριμένη δομή. Στην συγκεκριμένη διδακτική πρόταση οι μαθητές ανατρέχουν στο διαδίκτυο για τις πληροφορίες που απαιτεί το μάθημα και τις παρουσιάζουν στην τάξη κατά την ολομέλεια των ομάδων εργασίας.

Το παραπάνω παιδαγωγικό σενάριο στηρίζεται εξ ολοκλήρου στις γνωστικές και κοινωνικοπολιτιστικές θεωρίες μάθησης. Αποδίδεται βαρύνουσα σημασία στην οικοδόμηση της γνώσης από τους ίδιους τους μαθητές πάνω σε προϋπάρχοντα σχήματα⁸. Άλλωστε με τη ζώνη της επικείμενης ανάπτυξης και τις αρχές τους εποικοδομισμού, ο μαθητής μαθαίνει καλύτερα όταν συνεργάζεται με συνομήλικους του και συμμετέχει ενεργά και υπεύθυνα στην διαδικασία της μάθησης⁹. Μάλιστα η διερευνητική μεθοδολογία μάθησης μέσα από την αναζήτηση πληροφοριών με τη βοήθεια του διαδικτύου καθώς και η ομαδοσυνεργατικότητα εξασφαλίζουν στην διδακτική και μαθησιακή διαδικασία ένα πλαίσιο κατάλληλο για ανάπτυξη αλληλεπιδραστικών δραστηριοτήτων με σκοπό την μεγιστοποίηση του μαθησιακού αποτελέσματος¹⁰. Αυτή η συμμετοχή του μαθητή είναι απαραίτητη στο μάθημα των θρησκευτικών γιατί οι αλήθειες του ευαγγελίου δεν είναι δυνατόν να προσεγγίζονται μονάχα γνωστικά αλλά κυρίως βιωματικά.

Διδακτικοί Στόχοι:

- Να γνωρίσουν οι μαθητές το Βίο και το ιεραποστολικό έργο του Αποστόλου Παύλου
- Να διερευνήσουν οι μαθητές την προσωπικότητα του αποστόλου Παύλου
- Να αναλύσουν απόσπασμα από το λόγο του αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο

Επιμέρους διδακτικοί στόχοι

- α) Να γνωρίσουν τα βιογραφικά στοιχεία του αποστόλου Παύλου
- β) Να αναλύσουν το λόγο του αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο και να αναδείξουν τα κεντρικά σημεία του
- γ) Να παρουσιάσουν τις τέσσερις αποστολικές περιόδους με τις περιοχές και τα σημαντικά γεγονότα που συνέβησαν σε αυτές
- δ) Να συναισθανθούν την σπουδαιότητα του ιεραποστολικού έργου του αποστόλου Παύλου για την ιστορία του χριστιανισμού
- ε) Να εντοπίζουν σύγχρονες μορφές ορθόδοξης ιεραποστολής
- στ) Να συνθέσουν ομαδικές εργασίες με τη χρήση ΤΠΕ
- ζ) Να κατανοήσουν τον τρόπο χρήσης των ΤΠΕ στον τρόπο μάθησης και ανακάλυψης της γνώσης

⁸ P. Richmond(1970), Εισαγωγή στον Piaget, εκδόσεις Υποδομή, σελ. 123

⁹ ΟΕΠΕΚ, όπου παραπάνω, σελ. 56

¹⁰ Stenbberg R. (2007), Γνωστική Ψυχολογία, εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα, σελ. 61

Διεξαγωγή του μαθήματος:

Η τάξη οργανώνεται σε ομάδες. Κάθε ομάδα αναλαμβάνει να επεξεργαστεί μια υποενότητα χρησιμοποιώντας το σχολικό βιβλίο και τις προτεινόμενες ηλεκτρονικές διευθύνσεις ή αναζητώντας ελεύθερα στο διαδίκτυο. Το υλικό της ενότητας χωρίζεται σε υποενότητες μέσω της κατασκευής ενός εννοιολογικού χάρτη με τη συμμετοχή όλης της τάξης.

Η παρουσίαση των εργασιών των ομάδων γίνεται είτε με τη μορφή παρουσιάσεων power point είτε σε αρχεία word είτε με τη χρήση video για εικόνες και ηχητικά δεδομένα.

Οι μαθητές μπορούν να εργαστούν ελεύθερα στο εργαστήρι του σχολείου με την ομάδα τους. Ο καθηγητής θα πρέπει να συντάξει ενδεικτικά φύλλα εργασίας που θα λειτουργήσουν βοηθητικά και κατευθυντικά στη μαθητική εργασία ώστε οι μαθητές να μην περιπλανώνται άσκοπα στο διαδίκτυο¹¹.

Πορεία Διδασκαλίας

Έλεγχος προηγούμενης ΔΕ 05

Στην προηγούμενη ενότητα διαπιστώσαμε πως οι πρώτοι Χριστιανοί αντιμετώπισαν διάφορες δυσκολίες και διωγμούς με κορυφαίο γεγονός τον λιθοβολισμό του αγίου Στεφάνου.

Ζητάμε λοιπόν από τους μαθητές να μας περιγράψουν με συντομία τον λιθοβολισμό του αγίου Στεφάνου δίνοντας προσοχή στον νεαρό που πρόσεχε τα ρούχα των Εβραίων κατά τον λιθοβολισμό. Επιπλέον διατυπώνουμε τις ερωτήσεις: Ποια ήταν τα κύρια σημεία του κηρύγματος του αγίου Στεφάνου; Γιατί οι Ιουδαίοι αντιστάθηκαν σε αυτό το κήρυγμα; (οι ερωτήσεις του βιβλίου σ. 24)

Βιωματική προπαρασκευή (5' λεπτά):

Με τη βοήθεια του διαδικτύου βάζουμε να ακούσουν οι μαθητές το απολυτίκιο του αποστόλου Παύλου και να δουν την παρουσίαση του παρακάτω συνδέσμου:

(<https://www.youtube.com/watch?v=hNWDd7qvNH4>).

Κατόπιν ρωτάμε τους μαθητές για ποιο πρόσωπο μιλάει ο παραπάνω ύμνος και με τη μέθοδο brainstorming τους ζητάμε να μας εκφράσουν τι ακριβώς σκέφτονται όταν ακούν το όνομα Απόστολος Παύλος ενώ ταυτόχρονα τους δείχνουμε την εικόνα του αποστόλου Παύλου με τη βοήθεια της παρακάτω ιστοσελίδας

(http://www.byzarticon.gr/images/stories/photogallery/agioi/SAINT_PAUL.jpg)

Κατασκευάζουμε στον πίνακα έναν εννοιολογικό χάρτη με τις λέξεις που θα μας πουν ξεχωρίζοντας αυτές που έχουν σχέση με την ενότητά μας (π.χ. Εβραίος, Επιστολές, Περιοδείες, Διώκτης, Μεταστροφή κ.α.)

Στοχοθεσία:

Ο εκπαιδευτικός παρουσιάζει στους μαθητές το στόχο του διδακτικού σεναρίου που είναι να γνωρίσουν οι μαθητές τη ζωή και το έργο του αποστόλου Παύλου.

Παρουσίαση του νέου (10')

Στο χάρτη που υπάρχει στο διαδίκτυο http://digitalschool.minedu.gov.gr/modules/ebook/show.php/DSGYM-C117/73/592,2124/images/imgA8_1.jpg παρατηρούμε τις ιεραποστολικές περιοδείες του απ. Παύλου και παρουσιάζουμε τις υπο-ενότητες του βιβλίου.

Επεξεργασία (40')

¹¹ Κογκούλης Ι. (2003), όπως παραπάνω, σελ. 18

Ο καθηγητής μοιράζει στις ομάδες της τάξης το υλικό της επεξεργασίας (δηλαδή ένα φύλλο εργασίας διαφορετικό για κάθε ομάδα ανάλογα με το υπόθεμα που έχει αναλάβει) τονίζοντας πως η κάθε ομάδα έχει στη διάθεσή της 15' για την επεξεργασία και 5' για την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων.

Οι μαθητές με συνεργάτη τον καθηγητή, συζητούν χαμηλόφωνα στην ομάδα τους, διεισδύουν, εμβαθύνουν, ερευνούν και βγάζουν στη επιφάνεια ιδέες, έννοιες και σκέψεις τις οποίες συγκρίνουν και τις συνδέουν μεταξύ τους.

Ομάδα Α': Οδηγίες (προς τους μαθητές): Αφού διαβάσετε την α παράγραφο της Δ.Ε. 6 (σελ. 25), το διάγραμμα δράσης του απ. Παύλου(σελ. 34) και το αυτοβιογραφικό κείμενο του βιβλίου των Πράξεων (22, 4-16) μέσω της ιστοσελίδας <http://www.myriobiblos.gr/bible/nt2/acts/22.asp>, τότε με τη βοήθεια του προγράμματος παρουσίασης Power Point να ετοιμάσετε έναν εννοιολογικό χάρτη με τα σημαντικότερα βιογραφικά στοιχεία του απ. Παύλου και να συμπληρώσετε στις ημερομηνίες του παρακάτω σεναρίου <https://scratch.mit.edu/projects/55976096/#editor> τα γεγονότα που σχετίζονται με τη ζωή του αποστόλου Παύλου.

Ομάδα Β: Οδηγίες (προς τους μαθητές): Αφού διαβάσετε την παράγραφο γ' της Δ.Ε. 6 και συμβουλευτείτε την εφαρμογή <http://blogs.sch.gr/simoudis/files/2011/10/apostolos.swf> να παρουσιάσετε με την βοήθεια του προγράμματος Power Point τις πόλεις από τις οποίες πέρασε ο απ. Παύλος κατά την Α' αποστολική περιοδεία δείχνοντας για κάθε μία από αυτές και μια εικόνα τους που θα την ανασύρετε από το διαδίκτυο

Ομάδα Γ: Οδηγίες (προς τους μαθητές): Αφού διαβάσετε το κείμενο Πραξ. 17, 22-31 από την ιστοσελίδα <http://www.myriobiblos.gr/bible/nt2/acts/17.asp> καθώς και την μετάφραση του παραθέματος στη σελίδα 35 της Δ.Ε. 8 και συμβουλευτείτε και την εφαρμογή <http://blogs.sch.gr/simoudis/files/2011/10/apostolos.swf> να παρουσιάσετε με την βοήθεια του προγράμματος Power Point τις πόλεις από τις οποίες πέρασε ο απ. Παύλος κατά την Β' αποστολική περιοδεία δείχνοντας για κάθε μία από αυτές και μια εικόνα τους που θα την ανασύρετε από το διαδίκτυο καθώς και τα κεντρικότερα σημεία της ομιλίας του αποστόλου Παύλου στον Άρειο Πάγο.

Ομάδα Δ: Οδηγίες (προς τους μαθητές): Αφού διαβάσετε την παράγραφο γ' της Δ.Ε. 8 (σελ. 34) και συμβουλευτείτε και την εφαρμογή <http://blogs.sch.gr/simoudis/files/2011/10/apostolos.swf> να παρουσιάσετε με την βοήθεια του προγράμματος Power Point τις πόλεις από τις οποίες πέρασε ο απ. Παύλος κατά την Γ' και Δ' αποστολική περιοδεία δείχνοντας για κάθε μία από αυτές και μια εικόνα τους που θα την ανασύρετε από το διαδίκτυο

Ομάδα Ε: Οδηγίες (προς τους μαθητές): Αφού διαβάσετε την παράγραφο γ' (σελ 26) της Δ.Ε. 6 και τις παραγράφους α' (σελ 32) και γ' (σελ 34) της Δ.Ε. 8 καθώς και με την βοήθεια των ιστοσελίδων www.ecclesia.gr, www.jerusalem-patriarchate.org και www.google.gr

Να εντοπίσετε πόλεις και γεγονότα που συνδέονται με τις αποστολικές περιοδείες και να παρουσιάσετε ένα μικρό βιντεάκι (5') με τη βοήθεια του προγράμματος Movie Maker

Παρουσίαση (25'):

Στη φάση αυτή οι ομάδες θα παρουσιάσουν στην ολομέλεια της τάξης τα αποτελέσματα των εργασιών τους και θα ακολουθήσει συζήτηση μεταξύ των ομάδων.

Ο καθηγητής θα μπορεί με τη βοήθεια του <http://photodentro.edu.gr/lor/handle/8521/1399> να ανατροφοδοτεί την

διαδικασία επισημαίνοντας την πορεία και τις πόλεις από τις οποίες πέρασε ο απόστολος Παύλος.

Αξιολόγηση (10΄):

Η αξιολόγηση των μαθητών θα γίνεται σε όλη την διάρκεια διεξαγωγής της εργασίας τους, ανάλογα με τη συμμετοχή τους, την ικανότητα τους στην επιλογή και απομόνωση των πληροφοριών, τη συνεργασία μεταξύ τους καθώς και από το τελικό προϊόν που θα δημιουργήσουν.

Επιπλέον θα ελέγξουμε αν πετύχαμε του στόχους διδασκαλίας μας με μικρό κριτήριο αξιολόγησης αντικειμενικού κλειστού τύπου με τη βοήθεια της γλώσσας προγραμματισμού

<https://scratch.mit.edu/projects/60404540/#fullscreen>

Συμπερασματικά:

Η αναζήτηση και επιλογή υλικού και πληροφοριών μέσα από το διαδίκτυο εμφανίζεται ως μια διαδικασία οικεία από την μεριά των μαθητών και αυτό γιατί σε καθημερινή βάση οι μαθητές είναι χρήστες του διαδικτύου. Στο πλαίσιο του μαθήματος, η χρήση ιστοσελίδων βοήθησε στην ενεργοποίηση του ενδιαφέροντος των μαθητών και στην αύξηση της συμμετοχικότητας σε όλες τις φάσεις της διδασκαλίας. Επιπλέον η χρήση της γλώσσας προγραμματισμού scratch βοήθησε ώστε οι μαθητές να ανατροφοδοτούνται συνεχώς πάνω στα παραγόμενα αποτελέσματα μάθησης. Ενώ η χρήση διαφόρων άλλων λειτουργικών προγραμμάτων π.χ. word, power point, movie maker αποτέλεσε το σύνδεσμο μεταξύ του μαθήματος των θρησκευτικών και της πληροφορικής αποκτώντας έτσι το μάθημα μια διαθεματικότητα που πάντοτε προκαλεί την αίσθηση των μαθητών.

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΟΕΠΕΚ, Σύγχρονες Διδακτικές Προσεγγίσεις για την Ανάπτυξη Κριτικής – Δημιουργικής Σκέψης για την Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, επιστημονική Επιμέλεια Βασιλίας Κουλαϊδής, Αθήνα 2007

ΥΠ.Ε.Π.Θ.–ΠΙ, Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (Δ.Ε.Π.Π.Σ.) και Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών (Α.Π.Σ) Υποχρεωτικής Εκπαίδευσης, Αθήνα 2002

Βακαλούδη Α., Διδασκοντας και μαθαίνοντας με τις Νέες τεχνολογίες: Θεωρία και πράξη, εκδ. Πατάκη, Αθήνα 2003

Καράμηνας Ι. (2006), Διδασκαλία και Μάθηση με την Αξιοποίηση του Διαδικτύου: Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, εκδόσεις Ατραπός

Κογκούλης Ι.(2003), Διδακτική των Θρησκευτικών στην Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση, εκδοτικός οίκος Αφοι Κυριακίδη

Μακρή –Μπότσαρη Εύη, Ο συναισθηματικός παράγοντας στην εκπαιδευτική διαδικασία και η κοινωνικο –συναισθηματική μάθηση, στον τόμο «Θέματα Εισαγωγικής Επιμόρφωσης για νεοδιόριστους Εκπαιδευτικούς», επιμέλεια: Ευανθία Μακρή –Μπότσαρη, Π.Ι., Αθήνα 2007

Ματσαγγούρα Ηλία, Η διαθεματικότητα στη σχολική γνώση. Εννοιοκεντρική Αναπλαισίωση και Σχέδια Εργασίας, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2003

Μητροπούλου Β., Σχεδιασμός και ανάπτυξη εκπαιδευτικού λογισμικού για το μάθημα των Θρησκευτικών, Εκδ. Κυριακίδη, Θεσσαλονίκη 2005

Richmond P. (1970), Εισαγωγή στον Piaget, εκδόσεις Υποδομή

Stenbberg R. (2007), Γνωστική Ψυχολογία, εκδόσεις Ατραπός, Αθήνα